

Семенова О.В. – викладач
кафедри образотворчого мистецтва
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КОМПОЗИЦІЇ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Робота над композицією майбутніх художників-педагогів має велике значення. Це розвиток як творчих здібностей, так і образно-художнього мислення, художнього смаку, розвиток вмінь і навичок практичної роботи над своїм твором. Практика навчання студентів живопису, малюнку, станкової й прикладної графіки, декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та методики викладання образотворчого мистецтва в школі на художньо-педагогічних факультетах ВНЗ показує, що провідна роль у їх творчому освоєнні належить композиції. Знання її теоретичних основ, здатність генерувати творчий задум й реалізувати його в художньому творі, а також готовність передати цей мистецький досвід школяреві становить сутність художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Розробляючи питання теоретичних основ композиції в образотворчому мистецтві, ми спиралися на дослідження таких художників-педагогів, як М. Волков, М. Волошин, О. Дейнека, Г. Савицький, Є. Шорохов, С. Капланова, О. Лаптев. Їх доповнюють теоретичні розробки І. Зязюна, М. Кагана, Т. Кириленка, Г. Падалки, М. Пічкура, О. Музики, В. Роменця, О. Рудницької, С. Сисоєвої, та ін.

Праці в області психології, у яких досліджується питання композиційної довершеності, належать таким відомим вченим, як Л. Виготському, Ж. Піаже, В. Розіну, А. Сторру, В. Сухомлинському, С. Рубінштейну, К. Ушинському та ін.

Концепції теорії культури, в основі яких лежить поняття композиції, розглядали такі представники філософської думки, як В. Глазичев,

Ю. Легенький, Дж. Ніколіс, С. Норенков, І. Пригожин, А. Свідзинський, А. Шаповал та ін.

Мета роботи – визначити ті засоби композиції, використання яких буде найбільш ефективним при розвитку художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Композиція (від лат. compositio складання, зв'язування) визначається як спосіб і як побудова художнього твору взаємозв'язок та узгодження між собою певних компонентів. Завершений твір також називають композицією, наприклад, твір живопису – картиною.

Як зазначає М. Пічкур, визначення композиції, як поєднання елементів у гармонійне ціле, дає змогу розглядати її в аспекті системно-структурного, діяльнісного та комплексного підходів [4, с.3].

Композиція полягає в організації комплексу дій заради обраної цілі, втілення свого творчого задуму, збиранні всіх частин в єдине ціле. Цей процес є складним і індивідуальним для кожної творчої особистості, він пов'язаний із різноманітними сторонами реальної дійсності.

Композиція це будова, структура, розташування та взаємний зв'язок складових частин художнього твору, картини тощо.

Ф. Ковальов виділив п'ять законів композиції, які наявні в будь-якому витворі мистецтва:

цільності – це внутрішнє об'єднання композиції, предмет який зображується, повністю охоплюється поглядом, не розпадаючись на окремі самостійні частини;

пропорцій – співвідношення частин і цілого, частини знаходяться в співвідношенні між собою і цілим по величині зображення;

симетрії – розташування частин цілого (зображення предметів відносно вісі симетрії, відтворення малюнка в дзеркальному відображенні);

ритму – повторення або чергування частин цілого. Використовується при зображенні стрічкового орнаменту;

композиційного центру – головна фігура композиції, зазвичай, виділяється а всі інші, другорядні елементи, підпорядковуються їй [1, с.46];

Дотримання цих законів є доцільним для майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, так як вони підкреслюють зміст та упорядковують виконуваний твір.

Крім вище приведених законів існують прийоми та засоби композиції, якими митець користується створюючи свій твір.

Групування – це скупчення елементів в одному місці і послідовне розрідження в іншому, виділення композиційного центру, рівновага або динамічна нестійкість.

Накладання – розміщення елементів або їх фрагментів один під одним часткове їх накладання при передачі ближнього, середнього та дальнього планів.

Членування – цей прийом дозволяє виділити із загальної монотонної поверхні детальну композиційну структуру[3, с.31-33].

На думку Г. Панксієнова, до виражальних засобів композиції відносяться: пляма, крапка, лінія, штрих, колір, світло, тінь, контраст, нюанс, динаміка, статика, фактура, текстура, об'єм, рельєф, формат зображення, масштаб [2, с.15-17].

Отже, оволодіння майбутніми вчителями образотворчого мистецтва основними засобами композиції, а також використання ними законів композиції, є необхідною передумовою та першочерговим завданням для формування професійної художньо-творчої компетентності.

Список використаних джерел:

1. Ковалев Ф.В. Золотое сечение в живописи / Ф.В.Ковалев. – К.: Вища шк., 1989. – 143 с.
2. Панксієнов Г. И. Курс формальной композиции в системе художественно-графической подготовки архитектора / Г. И. Панксієнов, И. Л. Левин. – Н. Новгород: Нижегород. гос. архит.- строит. ун-т, 2011. – 125 с. : ил.
3. Паранюшкин Р. В. Композиция: теория и практика изобразительного искусства / Р. Паранюшкин. – Изд. 2-е. – Ростов н/Д : Феникс, 2005. – 79 с.
4. Пічкур М. О. Формування професійної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва : (на матеріалі композиції) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / М. О. Пічкур. – К., 2000. – 21 с.